

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies **Tapio Rätty** käsittelee lukijoiden pyynnöstä kolmiosaisessa kirjoitussarjassa toimeentulotuen takaisinperintää.

TOIMEENTULOTUEN TAKAISINPERINTÄ OSA 3/3

OSA 1/3
Toimeentulotuen takaisinperinnän perusteet

OSA 2/3
Toimeentulotukilain mukaiset tuen perintätavat

OSA 3/3
"Kielletty perintäkeinot"

Lakisivut tarjoavat juridista hyötytietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaaliturva.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaaliturva.fi

Asiakkaan suostumus ei yksin riitä toimeentulotuen takaisinperinnän perusteeksi.

Perintä ei saa kohdistua tuleviin toimeentulotukiin

Toimeentulotuen takaisinperintä edellyttää aina nimenomaista päätöstä, totesi apulaisoikeuskansleri 1996 tekemässään ratkaisussa. Sen mukaan perintää ei saa kohdistaa vastaisiin toimeentulotukiin eikä tuen hakijan hakemusta saa hylätä sillä perusteella, että aiemmin myönnetty tuki voitaisiin näin periä takaisin. (Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu 20.5.1996 Dnro 26/1/98)

Jos tuen hakija on esimerkiksi aiemmin toiminut vilpillisesti ja erehdyttämällä saanut itselleen perusteettomasti toimeentulotukea, ei sitä voida kuitata hänen vastaisuudessa saamistaan toimeentulotukieristä. Hakemus on myös käsiteltävä asianmukaisesti siitäkin huolimatta, että asiakas olisi aiemmin toiminut vilpillisesti.

Koska tuen takaisinperinnän on aina perustuttava päätökseen, hakijan kanssa ei voida esimerkiksi sopia, että hän lyhentää toimeentulotuella ”takaisinperintävelkaansa”. Turun hallinto-oikeus katsoi 2005 tekemässään ratkaisussa, että toimeentulotuen periminen takaisin on mahdollista vain laissa säädetyllä perusteella. Tuen saajien kanssa takaisinmaksusta tehty sopimus ei ole tällainen peruste.

Hallinto-oikeus velvoitti sosiaalilautakunnan palauttamaan puolisoille toimeentulotuen hakijan hakemuksesta hänen sopimuksen perusteella maksamansa määrän kokonaan. (Turun hallinto-oikeus 22.6.2005 T 05/0451/2)

Tällaisen sopimuksen tekeminen asiakkaan kanssa on myös hyvän tavan vastaista. Jos tuen hakija joutuisi lyhentämään esimerkiksi myöhemmin saamallaan toimeentulotuella ”velkaansa”, se ei olisi sopusoinnussa lainsäännösten kanssa.

Tuki ei ole velkarahaa

Toimeentulotukea ei voida myöskään myöntää ”velaksi”. Eduskunnan oikeusasiamies katsoi 2004 tekemässään ratkaisussa, että tukea saa periä takaisin vain toimeentulotukilain 20 §:ssä tarkoitetuilla perusteilla. Suostumus ei ole laissa säädetty peruste tuen takaisinperinnälle. Perintä ei siis voi perustua yksinomaan asiakkaan suostumukseen.

Oikeusasiamies piti myös epäasianmukaisena menettelynä suostumuksen pyytämistä tilanteissa, joissa suostumuksen antajan saattaa olla siitä

vaikea kieltäytyä. Oikeusasiamies korosti myös, että toimeentulotuen myöntäminen ja pankkitoimintaan verrattava lainananto on pidettävä erillään toisistaan. (EOA 30.11.2004 Nro 993/4/03)

Sosiaalilautakunnalla ei ole myöskään oikeutta kuitata myöhemmin maksamistaan toimeentulotukieristä hakijan mahdollisesti aiemmin perusteettomasti saamaa toimeentulotukea takaisin.

Turun hallinto-oikeus katsoi 2005 tekemässään ratkaisussa, että sosiaalilautakunnalla ei ollut oikeutta käyttää henkilölle hallinto-oikeuden lainvoimaisella päätöksellä heinäkuulta maksettavaksi määrättyä toimeentulotukea hänelle syyskuulta maksetun toimeentulotuen takaisinperintään kuittaamalla. Kun kunnan takaisinperintää koskeva hallintoriita ei ollut vireillä hallinto-oikeudessa eikä henkilö ollut suostunut saatavien kuittaamiseen, kunnan oikeus takaisinperintään oli edelleen riittävä, hallinto-oikeus totesi. (Turun hallinto-oikeus 16.3.2005 T 05/0171/2)

Toimeentulotukilakiin ei sisälly säännöksiä mahdollisuudesta kuitata liikaa maksettua tukea myöhemmin myönnettävästä tuesta, katsoi eduskunnan oikeusasiamies keväällä 2004 tekemässään ratkaisussa. Hänen mukaansa toimeentulotuki määrättiin hakijalle virheellisesti, kun tälle marras- ja joulukuussa maksettu tuki otettiin tuloina huomioon tammi- ja helmikuun tukea määrättäessä. Toimeentulotukea ei voida myöskään periä sillä tavoin takaisin, että se otettaisiin huomioon seuraavan kuukauden toimeentulotukea myönnettäessä. (EOA 15.4.2004 Nro 1552/4/02)

Sosiaaliviranomaisten menettely huomioida myönnetty toimeentulotuki tuloina myöhemmin tukea myönnettäessä ei perustunut lakiin, totesi oikeusasiamies ratkaisussaan elokuussa 2004. Hän katsoi sosiaaliviranomaisten menetelleen lainvastaisesti näiden periessä takaisin ne toimeentulotuet, joiden takaisin perinnästä ei ollut päätetty tukien myöntämisen yhteydessä. (EOA 26.8.2004 Nro 725/4/03)

Korjatut toimeentulotukilaskelmat

Oikeusasiamiehen tänä vuonna tekemässä ratkaisussa oli kysymys siitä, että henkilö oli saanut perusteettomasti kahteen kertaan toimeentulotukea kahdella eri päätöksellä. Virhe havaittiin

myöhemmin, jolloin viranhaltija teki uudet korjatut toimeentulotukilaskelmat tammikuusta lukiin. Niissä kantelijan tuloina otettiin huomioon tammikuussa erehdyksessä liikaa maksettu tuki. (EOA 20.2.2007 Dnro 2263/4/05)

Tammikuun ylijäämä siirrettiin tuloksi helmikuulle, helmikuun ylijäämä maalikuulle ja maalikuun ylijäämä vielä huhtikuulle. Korjattujen laskelmien perusteella kantelijalla ei ollut oikeutta toimeentulotukeen maalisi- ja huhtikuussa.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoi, että sinänsä kysymys ei ollut maksetun tuen takaisinperinnästä. Silti kantelijan kannalta menettely oli verrattavissa tuen takaisinperintään, koska virheellisesti maksettu tuki tosiasiaa vähensi maalisi- ja huhtikuun tukea.

Oikeusasiamies viittasi toimeentulotukilain 15 §:n 2 momentin mukaiseen mahdollisuuteen tulojen ja varojen jakamiseen useammalle tuen määräytymisen ajanjaksolle. Hän viittasi myös toimeentulotukilain 11 ja 12 §:n säännöksiin, joiden mukaan tuloina ja varoina otetaan huomioon kaikki henkilön ja perheen käytettävissä olevat tulot ja varat lain kohdassa erikseen säädettyin poikkeuksin. Virheellisesti liikaa maksetusta toimeentulotuesta ei ole erikseen säädetty, oikeusasiamies huomautti. Hän piti kunnan menettelyä tulkinnanvaraisena, mutta asia ei antanut hänelle aihetta toimenpiteisiin.

Tässä tapauksessa kunta oli normilaskelmassa huomioinut henkilön liikaa saaman toimeentulotuen hänen tulonaan. Normilaskelmien perusteella päädyttiin tuloylijäämään seuraavina kuukausina. Kysymys ei siten sinänsä ollut kuittauksesta tai perintäpäätöksen puuttuessa liikaa maksetun toimeentulotuen huomioimisesta suoraan seuraavan tai seuraavien kuukausien tulona.

Oman elatuksen laiminlyönti

Toimeentulotukilain mukaan tuki voidaan periä takaisin tuen saajalta, jos hän on tahallaan laiminlyönyt velvollisuuden pitää huolta omasta elatuksestaan (TTL 20 § 1 mom 2 kohta). Käytännössä tämän kohdan täytäntöönpano on mahdotonta korvausvelvollisen varattomuuden takia ehkä yrittäjiä lukuun ottamatta.

Säännöksen 3 kohdan mukaan tuki voidaan periä tuensaajalta takaisin, jos sen myöntäminen on aiheutunut lakkoon osallistumisesta, kuitenkin vain lakkoon osallistuneelle itselleen myönnetyn tuen osalta. Lisäksi on huomioitava se, että perintä voidaan kohdistaa vain siihen osuuteen, joka on myönnetty lakkoon osallistuneelle lakon johdosta. Käytännössä tätä kohtaa sovelletaan hyvin harvoin.

Elatusvelvollisuuden laiminlyönti

Toimeentulotukilain mukaan tuki voidaan periä tuensaajan elatusvelvolliselta, jos hän on tahallaan laiminlyönyt elatusvelvollisuutensa (TTL 20 § 1 mom 4 kohta). Säännöksen tarkoittama ”tahallisuus” puuttuu luonnollisesti silloin, kun elatusvelvollinen ei voi oman puutteellisen toimeentulokykynsä takia huolehtia huollettavansa elatuksesta.

Korkein hallinto-oikeus katsoi ratkaisussaan vuodelta 1989, että kun otettiin huomioon äidin riittämätön kyky vastata mielisairaalahoidossa olleen alaikäisen poikansa elatuksesta, pojan sairaalamaksuihin annetun toimeentulotuen saajaksi katsottiin poika. Koska kysymys ei ollut siitä, että äiti olisi tahallaan laiminlyönyt elatusvelvollisuutensa, häntä ei voitu velvoittaa maksamaan pojan saamaa tukea takaisin sosiaalilautakunnalle. (KHO 16.10.1989 T 3590)

Lapsen elatuksesta annetun lain mukaan elatusvelvollisuus lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta. Toimeentulotukilaki ei sisällä säännöksiä tuen hakijan iästä. Käytännössä toimeentulotuen hakijana voi siis olla myös alaikäinen lapsi. Kysymys on toimeentulotukilain 1 ja 2 §:n sekä 3 §:n tulkinnasta ja soveltamisesta.

KHO:n ratkaisussa vuodelta 1994 vanhempien katsottiin olevan velvollisia elättämään 17-vuotiaan lapsensa silloinkin, kun tämä oli muuttanut pois kotoa eikä hänellä ollut muuta toimeentuloa. Lapselle maksettu toimeentulotuki voitiin periä takaisin isän tuloista, koska hänen katsottiin tahallaan laiminlyöneen elatusvelvollisuutensa. Vanhemmat vastaavat lapsen elatuksesta annetun lain mukaan kykynsä mukaan alaikäisen lapsensa elatuksesta. (KHO 21.9.1994 T 4271)

Jos vanhemmalle on määrätty elatusapumaksu tuomioistuimen päätöksellä tai siitä on sovittu sosiaalilautakunnan vahvistamalla sopimuksella, elatusvastuun rajat määräytyvät tämän päätöksen tai sopimuksen mukaisesti. Muutoin elatusvastuu määräytyy elatuslain 1–3 §:ien mukaisesti. Varsinainen elatusvastuunormi ei ole kuitenkaan lain 3 §:n 2 momentti, jonka mukaan vanhemmat vastaavat täysi-ikäisen lapsen koulutuksesta aiheutuvista menoista. Täysi-ikäiselle myönnettyä toimeentulotukea esimerkiksi opintomenoihin ei siten voida periä vanhemmilta takaisin.

Jos alaikäinen lapsi hakee itse toimeentulotukea, on yleensä selvitetävä – ellei asian kiireellisyydestä muuta johdu – vanhempien elatuskyky eli se, osallistuvatko he tosiasiaa lapsensa elatukseen ja mikä on heidän todellinen elatuskykynsä.

Toimeentulotuen viimesijaisuuden ja tuen tarpeen mahdollisen kiireellisyyden takia ei vanhempien kuulemista voida aina suorittaa. Tuen

takaisinperintäpäätös on kuitenkin aina annettava tiedoksi sille henkilölle, jolta tuki on päätetty periä takaisin. Päätös on annettava tiedoksi kokonaisuudessaan, jollei se sisällä sellaisia salassa pidettäviä asioita, joita ei voida luovuttaa ulkopuolisille henkilöille. Tarvittaessa asiassa on tältä osin tehtävä julkisuuslain mukainen päätös tiedon antamatta jättämisestä.

Erillään asuvan puolison korvausvelvollisuus

Avioliittolain mukaan aviopuolisoilla on elatusvelvollisuus toisiinsa nähden. Jos puoliset muuttavat erilleen avioliiton edelleen jatkuessa, kummatkin puoliset muodostavat erillisen toimeentulotukilain 3 §:ssä tarkoitetun perheen. Jos toinen aviopuolisoista joutuu toimeentulotuen tarpeeseen, on mahdollista, että takaisinperintäpäätös kohdistuu toiseen puolisoon.

Jos elatusvelvollisuudesta on kuitenkin oikeuden päätös tai osapuolten keskinäinen sopimus, vastuu toimeentulotuen korvauksesta rajoittuu vain tuomitun/sovittuun elatusavun määrään. Jos oikeuden päätöstä tai sopimusta elatusavusta ei ole, on harkittava, onko puolisoilla näissä olosuhteissa mahdollisuus huolehtia myös erillään asuvan puolisonsa ja lastensa toimeentulotuen korvaamisesta ja jos, niin missä laajuudessa.

Selvää on, että korvausvastuussa oleva elatusvelvollinen ei yleensä voi näissä tilanteissa ylläpitää kahta taloutta kaikista niiden kustannuksista vastaten.

Näissäkään tilanteissa takaisinperintä ei saa vaarantaa henkilön kykyä vastata omasta ja mahdollisen uusperheensä elatuksesta. Toimeentulotuen takaisinperinnän edellytykset on aina arvioidava siten kuin lain 21 §:ssä on säädetty. Sosiaalioikeudellisen on siis harkittava, missä laajuudessa tuki voidaan periä elatusvelvolliselta. Sitä varten on selvitetävä korvausvelvollisen olosuhteet ja tulotiedot.

Elatusvelvollisuus katkennee, kun avioeroa koskeva harkinta-aika alkaa. Myös toisensuuntainen tulkinta on tosin mahdollinen: avioliittolain tarkoittama elatusvelvollisuus katkeaisi vastan, kun avioerosta päätetään lopullisesti tuomioistuimessa, jollei tuomioistuimen harkinta-aikaa koskevassa päätöksessä ole toisin lausuttu. ●

Avioliittolaki 234/1929

Laki lapsen elatuksesta 704/1975

Laki toimeentulotuesta 1412/1997

Lait sekä korkeimman hallinto-oikeuden ja hallinto-oikeuksien ratkaisuja verkossa: www.finlex.fi

Eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisuja verkossa: www.oikeusasiamies.fi > Oikeusasiamiehen ratkaisut